

קול תקיעותינו – יבבותיה של שרה

מים ראשונים: דרשה קצרה זו נאמרה בקהילת קול דודי בירושלים בראש השנה תשע"ה כשברקע עדיין מהדדים מוראות מלחמת צוק איתן שפרצה בעקבות חטיפת שלושת הנערים. יעקב נפתלי פרנקל, אייל יפרח וגיל-עד מיכאל שער.

ערב שבת היום ומן הדין לקצר בתפילות ובפיוטים וממילא גם בדרשות.

ביום זה ובשעה זו לפני כך וכך שנים עמד בדין אדם הראשון. עפ"י מדרש ויקרא רבה בפרשת אמור, יום זה עצמו היה כפרתו: "ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות. אתה מוצא באחד בתשרי נברא אדם הראשון. שעה ראשונה עלה במחשבה, בשניה נתייעץ עם מלאכי השרת, בשלישי כנס עפרו, ברביעי גבלו ... בשביעי נפח בו נשמה, בשמיני הכניסו לגן ... בעשירי עבר, באחד עשר נידון, בשנים עשר יצא בדימוס. אמר הקב"ה לאדם: זה סימן לבניך! כשם שעמדת לפני בדין היום ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום זה ויוצאין לפני בדימוס. אימתי? בחודש השביעי באחד לחדש".

אך עפ"י מדרשים אחרים כמו פסיקתא רבתי, בזכות השבת נדחה גזר דינו של אדם הראשון: "בערב שבת היה עוסק כל היום באדם, שעה ראשונה עלה במחשבה, שניה נמלך במלאכי השרת, שלישית ביום צבר עפרו ... שביעית נפח בו נשמה ... עשירית חטא, אחת עשרה נידון, שתים עשרה נטל אפופסין ופיסה עליו השבת ופדה אותה מדין ונטל דימוס. והתחיל מקלס לשבת, שנאמר: מזמור שיר ליום השבת. אמרה לו השבת: אני ואתה נקלס להקב"ה שנתן בי כח, שנאמר: טוב להודות לה'".

ובמה נתרצה אנו? ביום זה עצמו, או ביום השבת הקרב?

ארשת שפתינו יערב לפניך אל רם ונשא מבין ומאזין מביט ומקשיב לקול תקיעתנו ותקבל ברחמים וברצון, סדר מלכיותינו, סדר זכרונותינו, וסדר שופרותינו.

לקול תקיעתנו ולקול תרועתנו יבבותינו וגניחותינו.

תקיעות ותרועות כתיב בתורה, זה במפורש וזה בהיקש מתקיעת היובל. יבבות וגניחות מנין לנו? אומרת המשנה והגמרא בפרק רביעי במסכת ראש השנה: "סדר תקיעות: שלוש של שלוש שלוש. שיעור תקיעה כשלוש תרועות, שיעור תרועה כשלוש יבבות ... והתניא: שיעור תרועה כשלושה שברים! - אמר אביי: בהא ודאי פליגי, דכתיב יום תרועה יהיה לכם, ומתרגמינן: יום יבבא יהא לכוון. וכתיב באימיה דסיסרא בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. מר סבר: גנוחי גנת, ומר סבר: ילולי יליל". ומוסיף פירוש תוספות שם על הדף, עפ"י הערוך, שמיבבותיה של אם סיסרא למדנו הידור דין מאה קולות: "שפירש בערך ערב, דהלן דמחמרי ועבדי שלושים כדיתבין ושלושים בלחש ושלושים על הסדר, כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא".

יפה הוא כוחו של מקרא ויפה ממנו כוחם של חכמים. המקרא חותם את שירת דבורה ותיאור מותו של סיסרא, בפסוק: "כן יאבדו כל אויביך ה'". ובירושלמי מסכת סוטה דרשו: "ורוח הקודש אומרת כן יאבדו כל אויביך יי". אמר רבי פינחס: כדאי היא שתכפר עד יציאת מצרים". אך להלכה, לומדים חכמים, את דין יבבות השופר, את השברים והתרועה שמרעידים את לבותינו, דווקא מאם סיסרא, יולדתו של צר ומציק לעם ישראל.

האמנם אם סיסרא? אין לנו אם אחרת?

מדרש ויקרא רבה, פרשת אחרי מות, מתברר את כאבה של אלישבע אם נדב ואביהו עם סיפור העקדה: "אברהם לא שמח בעולמי ואתם מבקשים לשמוח בעולמי". ראוי הוא מדרש זה להיקרא בשלמותו, אך אנחנו נדלג ונקפוץ לאמצעיתו: "נטל את יצחק בנו והעלהו הרים והורידו גבעות. העלהו על אחד מן ההרים ובנה מזבח וסדר עצים וערך

מערכה ונטל את הסכין לשוחטו ואילולי שקראו מלאך מן השמים כבר היה נשחט. תדע שהוא כן, שכיון שחזר יצחק אצל אמו ואמרה לו: היכן היית בני? אמר לה: נטלני אבי והעלני הרים והורידני גבעות והעלני לראש הר אחד ובנה מזבח וסידר מערכה ועקדני עליו ונטל את הסכין לשחוט אותי. ואילו לא בא מלאך ואמר לו: אל תשלח ידך אל הנער, הייתי נשחט. אמרה: ווי על בן הדוויה! אילולי מלאך מן השמים כבר היית שחוט? אמר לה: הן. באותה שעה צווחה [שרה] ששה קולות ווי כנגד שש תקיעות. לא הספיקה לגמור את הדבר עד שמתה".

ובפרקי דרבי אליעזר, פרק שלושים ושניים דרשו: "מיד התחילה [שרה] בוכה ומיללת. בכתה שלוש בכיות כנגד שלוש תקיעות, שלוש יבבות כנגד שלוש יבבות ופריחה נשמתה ומתה". התקיעות והיבבות הן של שרה. ובמדרש בראשית רבתי פרשת חיי שרה: "כיון ששמעה התחילה לסופדו ומתוך בכיתה יצאה נשמתה, ולכך מתריעין לזכור מיתתה בעקדת יצחק כדי שירחם המקום על בניה".

ובמדרש הגדול פרשת חיי שרה: "ותמת שרה בקרית ארבע – בשביל ארבע קריאות שקראוה במיתתה, ואלו הן: עוצב ששמעה שאירע לבנה, ויללה שיללה על בנה, ומרירות מיתתה, ושלא הייתה שמחה שלימה". ואף להלכה כן, בספר המנהגות לר' אשר מלוניל: "למה תוקעין בשופר של איל? ומדרש אגדה, בראש השנה נעקד יצחק על גבי המזבח ואותו היום שמעה שרה אמו ותזעק ותיבב ותילל. ועל כן אמר הכתוב יום תרועה יהיה לכם ומתרגמינן יום יבבא יהא לכוון, כדי שתזכור יללת שרה אמנו, ותכפר לנו".

מעיקר הדין יש לתקוע עשרה קולות ובהן שש תקיעות וארבע תרועות שהן יללות, יבבות או גניחות. שש התקיעות הן כנגד שש הצווחות שצווחה שרה לפני שמתה. שרה היא קרבן העקידה. ואת הפיוט העוקד הנעקד והמזבח מן הראוי להשלים ולהוסיף את הנעקדת.

מנהגו הוא לתקוע להידור במאה קולות ובהן, שישים תקיעות וארבעים תרועות שחלקן יבבות – שברים וחלקן גניחות - תרועה.

בקיץ זה נשמעו בארצנו שלושה ועוד שישים ושבעה - שבעים קולות צווחה שפלחו את האוויר בהגיע הבשורה המרה, ואחריהם יבבה שקטה וקורעת לב של הורים, בני זוג, בנים ובנות, אחים ואחיות של גיבורי ישראל שהלכו בראש המחנה ומסרו נפשם על קדושת העם, הארץ והחיים. שבעים צווחות שהפכו ליבבות חרישיות ולגניחות קורעות לב. בזכותם אנחנו עומדים כאן היום לתפילה ביום שני של ראש השנה, בערב שבת, בה עמד לדין גם אדם הראשון ויצא בדימוס. נצרף עשרה קולות מתקיעות היום הראשון לשישים התקיעות של היום ונזכור עקדתם וגבורתם. כל קול כנגד כל איש וגבורתו. ונצרף ביום זה לקולה של שרה, את קולן של אימהותיהם של בניה, צפריר, שון, איתן, אדר, יובל, שי, נועם, לירן, גיא, נתנאל, זאב, עומר, מתן, עדי, טל, הדר, אמוץ, גלעד, בייניסיאן, דולב, גיורדן, מקס, נפתלי, אייל וגיל-עד – כל שבעים הנשמות הטהורות שלא זכו להגיע לראש השנה תשע"ה. שבעים קולות שיעלו ויבקיעו עד כיסא הכבוד.

שניכתב ונחתם לאלתר לחיים טובים.

מחלקי המים